

№ 12-13 (8274-8275). ★ 1998 жыл тохсуньшу 31 күнэ, Суббота. ★ Сыаната-1,01 солкуобай.

С. СЕМЕНОВА.

КЭМЧИ ҮБҮЛЭЭНИН ТУГУНАН ДЬАЙЫЙ?

(Үөрэбирин „Илин Энэринээби“ уокуругун сэбиэтин
киэн ынгырылаах муньабыттан)

Тохсунуу 24 күнүгэр билиги улуусунт дьахалтатын дьэтигэр үөрөдирин «Илин энэринээби» уокуругун киэн ынгырылаах сэбиэтин муньаба буолан ааста. Бу улахан түмүүгэ билиги улуусунт, Маңа-Хангала, Азия, Таатта, Уус-Алдан, Томно, Уус-Майа улуустарын дьахалтатарын байыахтара, киэнлэри солбуйааччылар, үөрөххэ управленнеларын начальниктара, оскуодаларын директордара уонна аавучтара кэлбиттэр. Киэн ынгырылаах сэбиэт көрүүтүгэр биэр—«Үөрөдирин «Илин энэринээби» уокуругун финансовай-экономическай туругун туһунан» боннуруос туран киэн кэсэтигин, санааны атаастаһым, үөскээбит балаһааныннаттан хайдах тахсар суоллары көрдөөһүн байыахтар-майгытагар барда. Турбут боннуруос олуе уустугун, үөрөх систематыгар саамай киэн суолталаах буоларын муньаахха СР үөрөдирин министр Е. Н. Михайлова, Ил Түмэн депутаттара Е. Н. Жирков, А. Н. Понсеева кыттыһыа кэлбиттара уонна улахан этиэлэри өтөрбүттара да туоһулуур.

Бастатан туран, мустубут улуустар үөрөххэ управленнеларын начальниктара информациялары өтөрдүлэр: Чуранчыттан Никифоров М. А., Тааттаттан Кулаженский А. Р., Уус-Майаттан Атласова В. С., Уус-Алдантан Мехтингов Н. Н., Амматтан Жирков М. Н., Томнотон Аржанов А. Е., Маңа-Хангаластан Ионов Н. М.

Управленнелар начальниктара бэйэлэрин улуустарыгар бар балаһаанынчага илгит-төтөт, элбэх тэтиг-билт сыаннарыларын аралап туран үөскээбит хартыяныны тоһо кыалларынан дьөгһө тийэр гына быһаардылар. Мантан уонсай түмүк өтөрдөххө, киэн сылдарга үбүлээн кыччатын өлөрүнн үөрөх системата, сүрүннээн тыа сирин улуустарыгар, ириэснэй туруука киирбитин тоһоһолоон бэлэтээтилэр.

Ол курдук, үбүлээн бу үүмүт сылаа, бырайыак байыахтынан, ланна сарбыалар туруктаах. 1997 сылга үөрөх системата республика бюджеттаттан 27 бырайыааны кэлбит эбит буоллаһына, 1998 сылга бу сыаннара 17 бырайыааны ийин турар. Дьэ, бу маньык үбүлээн буолар түбэлтэттигэр оскуодаларга бюджет тийбэттигэр, хамнас ресурса суорунан үлэтин өлөрү кадрдары 30 бырайыаанга тийэ сарбыааны оптимизация дьин ааттанан ытыллара күүтүлэр. Оскуодалар дьарыктана өлөрү сорох объектарын сабыа (консервациялаһына) өссө дьириттэр кутталдаах. Холбоһор бу үөрөх дьылыгар атарда билиги улууска 14 объект сабыаһына. Итинник хас улуус аайы. Үн тийбэттигэр, киэн оскуодаларга капитальнай өрөмүөннөр ытыллалыктар, арай котельнайдарга үрдүкөн-аннинан сабыта бырадым үлэһэр баралар. Итинни үөрөх тэригтэлэрин, оскуодала киирэн ииннэ саастаах өлөрү үрөждөннеларын материалнай-техническэй базалара биетар мөлтөөтө, бүгүнтүгү үн көрдөбүдүгэр ираадынан экиһэттэбит туруука киирдилэр. Педагогическай үлэнттэр социальнай көмүскэллэх бухтуулара биллэ намтаата, өккө сылын коммунальнай өлөрүүнн туһаммакка кэллилэр. Бюджетка коммунальнай өлөрүү толооһун туһунан туспа строкован барара кайаан да наадата тирээбитин итигэр-кутууан этилэр.

Олуе улахан өхсүүнү кыра комплектаах оскуодалар ылыаһылар, элбэх кылаас-комлектар сабыллар дьыадалаһахтара. Бу барыта тыа сирин инфраструктурата киилинигэр, кыра кырыны учаастактар иини кыынаах бухтуулара ыытымыа туруутугар, киилинигэр миграциятыгар тирдэни сөн. Управленнелар начальниктара биэр сүрүн проблема байыахтынан олоһо үлэһэ итин боннуруоһугар тохтоотулар. Ого сайынты кэмгэ тэрээһиннээх сыныалаһынаан, үлэни хааччылыбат буолла, бирчичингэ биэр—латтаан-суоллаан бюджетка үн көрүлүбэттигэр. Оскуодалары кадрларын хааччылымыа биллэр-көстөр марахаттар үөскээбиттэрин ийдылар. Хамнас кэмэ-бэ кырата, бирчичингэр кэлбэтэ—барыта бэйэтин алдыаһылаах оруолун ооньхуур. Ол түмүгэр оскуодалар педагогическай кадрдар хааччылабылларын өтөрүлүбэт өхсүүнү ылаалар, үрдүк үөхөхтэх учуутал ахсаана ардыһырыгар тирдэ. Ытыллар оптимизация ордуу куруһуогар биэр дуу, суох дуу буолууларыгар оруоллаһаара.

Бу барыта саах национальнай оскуолатын концепцията олоххо кииринтигэр, киэн сайдымытар улахан хартыя, туорьма буолара саарбада суох. Инновационнай үлэлэри тохтооторго күһэлэр балаһааныа-быт үөскүүр кутталаах. «Үөрөдирин туһунан», «Учуутал туһунан» сокуоннар дьин күнүздө олоххо үлэнилэлэрин ситиһиэххэ наада.

Кэсэтингэ бастаһынан тыла Томно улууһун Тополинай орто оскуолатын директора Жиркова Е. Е. ылар. Киэн үөскээбит байыага-майгыга, бастатан туран, материалнай база аһыраабытыгар тохтоото.

Киэнлэргэ ордуу музыкальнай оскуола эрэрэн, элбэх-сүйөн эрэр. Эбээн тылын дьириттэри үөрэтэр экспериментальнай площадка үн тийбэттигэр сабыллар кутталга киирбит. Хамнас бирчичингэр кэлбэт. Тополинай курдук ыраах, ойдом, суола-иһэ суох сиргэ самолет көппөт буолан сылдыһыны, учууталлар ханна да сыныаа, эитэнэ, доруобуйаларын тунсарына барар кыахтара суох.

Иванов В. П.—Мугудай авторскай оскуолатын директора:

—Байыаһын билиги оскуола 9 объектан тартаһан үөрөнн кэлбичинт. Байыл үн-харчы кырымычтыгтан икки объекта сабарга күһэлленибит. 5 үлэнт сарбыаһыга түбөстө. Үөрөх процессин сүрүннээн «Эр-кэби» программа, «Тиргэни» тускул эрчичилэриннэ сазайтарын мытабыт. Билигин туругунан оскуола 12 куруһуок үлэлир. Байылгы бюджет баар бырайыагынан ылыаһыаһына, ытыллар оптимизациялап бастаһан куруһуоктар үрдүлэриннэ сабардыра саарбада суох. Оччорго авторскай оскуола дьин статустун да сүтүөн сөн курдук. Олох-дьаһах хаһаайыстыбатыгар барар реформа туһунан. Бу реформаны олох бэлэмэ суох ытан эрөбит, хайдах хаарыйарын ээр уустук. Ангардас мин оскуолабар 4 котельнай-дааһыны. Нэһилиэккэ биэр водовоз сүүрүр, иинэ тынан, хаһааныаһы наймылаһарга тийбөт,—дьэ.

Самсонова О. П.—Таатта улууһун Хара-Алдан орто оскуолатын директора, сүрүнүнн, оскуолатын үлэтин туһунан билиһиннэрдэ. Баар проблематтан көрбөтөн кадр боннуруоһугар сааһырыа тахсан эрэр, эдэр специалистар кэллилэрэ арыйаата, дьэ. Оскуола олуу тылын учуутала суоһар тохтоото.

—Бүгүнтүгү кэсэтер, дьүүлэлэр боннуруосунт—билиги үлэбит киэн проблема,—дьэ бэйэтин этигин сабыаһырыгар үөрэх министр Е. Н. Михайлова.

—Байылгы ылыаһылаахтара республика бюджета иккис мадымыа киирэн турар. Ойно бастаһы бырайыакка 800 млрд. солк. эбэн көрүлэлэрин ситиһинт. Оптимизация дьини кадрдары бюджетка көрүлүбүт үн иһиннэ балансалаан аттарар ситим дьин өйдүүхтөөхтү. 1997—98 сс. үөрөх дьылыгар республика үрдүкөн барыта 3138 кадр единицата сарбыаһыны, кылаас-комлектар 428-нан арыйаатылар. Хаһаайынан, билиги министрество бу боннуруоска аһара түргэммит дуу дин саныаһын. Ханьык да кадр үлэһиэрин билиги системабытыгар суох. Биэр сүрүн кэсэһинтигэр билиги оскуодаларыт хас эмэ объектын дьарыктаналара буолар. Ол иһин уонун объектары консервациялаһарга күһэлленибит да, кэсэһит түмүкүтүгэр, үбү кэмчилээһингэ 2,5 млрд. солк. дуоһааһы ситиһинт. Ити сабаһыт тугу ситиһинт дьин боннуруос бэйэ үөскээн тахсар. Байылгы бюджет бырайыагынан нормальнайдык өлөрү, үлэлир кыах суох.

Министр, түмүгэр, улуустартан үөрөххэ киирин бырайыаһырыгар, симуациялар үлэлэрин боннуруостарыгар тохтоото.

Шадрин А. А.—Чуранчы улууһун дьахалтатын байыаһы:

—Бу боннуруос проблема байыахтынан барыбытыгар бар. Бүгүнтүгү сылабыт дьин кэсэһиннэ биэр түмүкэ кэли, боннуруоһу үнэ инстанцияларга биэр кэлиһик туруоруу буолуохтаах. Баар бырайыак маньык ылыаһыаһына, тыа улуустарыгар олуе марахан содулаах буолуоһа. Тоһо кыалларынан кырыны учаастактары туруулаһан көмүскүүхтөөхтү, баар оскуодалары оһууна хаалларыахтааһыт. Оптимизация барар да буоллаһына, манна министр өттүтөн сөнөөх хайыахалар этилибэттир. Доруобуа харыстабылыгар, эи үлэнттэригэр бюджет бырайыагынан барар түбэлтэттигэр билиги улууска 3 эрэ балыһа хаалар дьыадалаах, тыһымычачан киһи медицинскэй өгөһөн туһамизат балаһааныаһыта үөскүүр. Бу хайдах да табылыбат суол. Тыа сирин бюджетин 80 бырайыаанга трансферт көтүө кэлэр. Мантан 20 бырайыаанан быһаары гыналлар. Оттон промышленнай улуустарга 10 бырайыаанга трансфертинан кэлэр. Манна ааһан көрөр олуе уустуга суох. Ойон бу политика тыа сирин эһэргэ тирдэ. Бүтүн нацияда өхсүүлаах буолуоһа.

Наумов Д. Ф.—Азия улууһун дьахалтатын байыаһы:

—Сессияда Үн Министерствота бюджетка 1998 с. кыллэрбит барылын Ил Түмэн бигэргэнтэ. Бюджет, үн боннуруостарыгар улуус дьахалтатарын кытта Правительство таһымыгар кэсэтин суох. Бюджетка үчүгэй ыраты өтөһүлүүн наада, саах суолларынистэри тобулуохха. Оптимизацияны көрөн, сэрэхтөөхтү ытыаһа. Билигин оһону сөнөөх таһымыа итин-үөрөтин, барыан бадарар буоллаһытына, кырыны сир кыра оскуодаларыттан сааһаан материал-

най-техническэй бадаларын бөдөргөтүүтүн үлэни ытыахтааһыт, ол апта, сөнөөх усулуобуйаны кэриһинтэн.

Муньаахха кыттыһыны кылбыт Таатта, Томно уонна Уус-Майа улуустарын байыахтарына солбуйааччылар Пеустров Р. П., Борисов К. А., Седлашнев Н. П. турбут боннуруоска бэйэлэрин көрүүлэрин этилэр проблемаларын таарыдылар. Ол курдук, «Эрчүү-туһунан» сокуон ситэ үлэлээбэттигэр, учуутал сөнөөхтү кэмүскэлэ суоһар, коммунальнай өлөрү өтөһүлүбэт буолбуттарыгар, дьин уот, коммунальнай хаһаайыстыбалары кытта хардарыта дахсыа маһахтарыгар тохтоон санааларын үлэһиниллэр. Н. И. Седлашнев (Уус-Майа) ороскуоттаах механизмынан сааһаа одоробут, дьэ. Ангардас Югрененкока 1 тонна өтөһүтү—800 мөд. солк. тэп. Аһыгы технологиа тиргэрин байылаһыны, оһону промышленностька саныаһыны оскуолаттан сааһаар наадатын эттэ.

Кырыны учаастактар кыра комплектаах оскуодаларыгар үөскээбит марахан балаһааныаһы да түмүк ааспатылар.

Гуляев М. Д.—Чуранчытааһы республикаһына орто спортивнай интернат-оскуола директора, директор ассоциацияларын председателэ маньык эттэ.

—Бу бүгүнтүгү түмүүбүт—тыа сирин үөрөдирин үлэһиттэрин түмүүтэ, киэн идеята М. А. Никифоровтар тахсыбыта. Билигин РФ-га даһаны, СР-га даһаны тийнары түһүү бары сааһааларга бара турар. Бүтүн оптимизация, секвестирование (бийыа-отуу) дьин сөнүүн тыллары дьулаһа итэбит. Үүмүт снл бюджетин кыччатым—бу промышленноһи суох тыа сиригэр улахан өхсүү, тыа сирин кыччыһы биэр көрүтэ. Бу кэсэһи үүнэр көлүһэ сайдар суолун боннү сатаһыны. Ытыллар оптимизация дьин ааттыһы сарбыаһы дьирин ситиһтөөх-мутуктаах дьин саныаһыны. Ону аһаастык этиэххэ наада.

Понсеева А. П., Ил Түмэн Республика палататын депутата, турбут боннуруоска тохтууругар киэн, үөрөх систематыгар тыа суолталаах буоларынан, түмүкү, биэр санаалаах буолары эрөйэр дьэ. Тыа сирин ыччатын промышленность дьини хайыаһынааһына, ону Одьулууһааһы оскуола-лицейтэн сааһааһы наадатыгар бөлбөхтөтү туһаайда.

Жирков Е. П.—Ил Түмэн Республика палататын депутата:

—Норуот үөрөдиринтин балаһааныаһыта тускаһи-соннай политика байыахтынан Правительство. Ил Түмэн уонна улуустардааһы дьахалтатар саныаһынылтан быһаачы тутулуктаах. Бүгүн эһиги сарбыаһынаада дьин тылы туттумаһ. Манна күүстөөх туруу суу наада. Ааспыт сылларга национальнай оскуола-концепциятын ылыаһынан уонна ону олоххо кэллэриннэ ситиһтээн, үөрөх ситимигэр үлэһит аһаан 3,8 тыһ. киһинэв эбиллэбитэ. Ол иһигэр Чуранчы улууһугар 169 киһинэв. Бюджетка кыччыттарын оптимизацияны ытыаһа, тэбэн таһаарыта олуе улахан буолуоһа. Манна Уус-Алдан холбоһуругар аһааһыны: 7 оскуола сабылаһан сөн, 6 орто оскуола ичачынай буолуохтара, 6 детсад сабылаһа, 6 участкай балыһа ФАП-ка кубулуйуо... Маньык хартыяны улуус аайы күүтүлэр. Дьэ, маньыгы таһаарбат туһуттан бүгүн бу сүбэлэһэ өлөрөбүт. Билиги сүрү туруорсуубут, ситиһэ сатыар сылабыт—үөрөһү ситиһэ уонсай республика бюджеттаттан ылар өрөтэ 25 бырайыаантан түһүө суохтаах. Оттон билиг биллэрбитиннэ, бырайыакка 17 бырайыаан турар. Маньык бюджет хайдах да бигэргэниэ суохтаах. Чоһч билиги депутаттарытыгар күүскэ үлэлээһиригэ этэбит.

Улаханньык күһөллөн кырыны барар да буолуоһуна, биэр нормативынан барыа суохтаах. Улуусты олохторун оһууларынан, специфическэй дьарыктырынан көрүлүөхтөөх. Мин санаабар, улуустары түөрт бөлөххө араарар сөн: куораттар, тыа хаһаайыстыбатын улуустара, хотугу уонна промышленнай улуустар, рабочай бөһүөлөктөр. Билигин биэр араһычэ өрө тыһаар балаһааныаһыт үөскээтэ.—Ил Түмэн сааһа таһылыбыт депутаттарынан уураах ылыаһы «Сага 1998 снл бюджета бигэргэниэр дьини Правительство 1997 снл ахсынньы 9 күнүгэр таһаарбы уурааһын тохтооторго дьин. Бу уураах таһаар дьин уоскууһа хаалбаһа, туруорсар үлэ бары хаһааһынан барыан наада. Бюджет боннуруоһугар бары интэриһтөөх өртүтэри хаһаан согласительнай (сесия) комиссияны тэрийэр сөн этэ.

Киэн ынгырылаах сэбиэт дьүүлээһиннэ боннуруоска уураах уонна Правительство. Ил Түмэн народнай депутаттарыгар туһааһан ыһырыны сүрү ылыһына.

Дмитрий ПЕТРОВ.

Биһиги эрдэ иһитиһэр биһиги күүдүк, хаһыанньыт бэчээттэнэн тахсымытыгар биһигиттэн тутулуга суот. Финансовай балаһыанньабыт мараан, 1998 сыл бастагы агарыгар бэчээккэ сурутууну күһөлээн маттыбыт. Кылгастык сурутуу түмүгүн ылан көрүүхкэ: биһиги улууспут хаһыатын билигин 2813 аазааччы иһитигэр ыла. Бу сыһыанара былырыанньыттан үрдүк. Оттон илһи эңэр улуустарга тэтиһэтэххэ. Мунга-Хагалас хаһыатын киһиттэн биһир элбэх тиражынан тахсар хаһыатынан аарылар. Биһиги холбоһупут иһинэн республика 16 араас хаһыаттарыгар, сурунаалларыгар аазааччыларбыт эһиликтэргэ да, улуус киһигэр да төһө үпүтэрэ-харчылары эһиһиттэн суруттардылар. Ол күүдүк, «Саха сиригэр» 900, «Сахаада» 98, «Кэскилгэ» 247, сурунааллартан «Чуораанчыкка» 121, «Далбар Хотуһига» 108 экэмплэргэ суруттаран сонуну истэлээр-билэлэр, дуоһунай өттүһүн байдаллар.

Маассабай суурттарыны түмүктөбүт кэинэ ол бө-
чөппитни аагааччыларга көмүгөр тирнэрдип—бастаки
учараттаах сөрүкпүт. Ону нөдүөлөбүт икки күй, ол
эбөтөр онтуорунньукка уонна субуотага, тирдэбүт.
Онон сибээстээн, «Сага олобу» урукку тахсар кэини
сүтөрбөккэ эрэ нөдүөлөбүт иккитэ талаарыыга киирдэ-
бит. Ыалларбыт уус-алданнар ааспыт сылтаан сага-
лаан 12 балаһанын нөдүөлөбүт биридэ тахсан эрэллэр.
Оттон мэңэ-хаһаластар эмиз бигини курдук нөдүөлө-
бүт иккитэ тахсыыга киирдилэр. Аагааччыга сууртта-
рыытың тирдип бөһүрүөстэригэр, сага төрөһүн
буоларынын, быстах ыарахаттар нөрсүлүбүтүгэр. Хо-
лобура, үлүүс киннигэр бөһөстү таргатааччылар сага

буолаллар, өнөө эбэн сорох алдырастар чуолкайдара
суодунаа, көмүгөр тийиэхтөөх сурутуулар тардылла
сылдымбат чахчылара баяллара.

Внтр сүүрү проблематынган бэчээтэмннт бородуускуйаны Дьокүүскайтан адалы бөһпүруоһа этэ. Ону быһаардыбыт, анал чуолкай график баһымытан пэдиэлэһэ иккитэ адалар буоллубут. Нэһиликтэргэ тизэрдиккэ бөһһүг киһилэр баһымыктарыгар махтал-быт улахан. Ордук үчүгэйдик, кэмнэттэн-кэмнэгэр бөһтөгөһөр, кытаанахтар, сыматтар, ындадаһаһыллар кэлэһнэр махталлар.

Ашиг салгыг сурутууну мытмы туһунаа. Эһиги туһааннаах бэлэнхитигэр суруннааха хаалбыт буоллаахытына, хас ий 25 чычымлатыгар дээр суруттарар кыахтааххыт. Нэһиликтэргэ сурутууну нэһиликтэр бэлэмхитэра сыһыарбыт дьонноро мыталлар, оттоо улуус киинигэр «Сага олох» редакционнай-издательской холбоонка сурутуу отделигар кэлэбэт. Кыайан кэлэр кыаххыт суох буоллаагына, 21-358 телефонига эрийдэххитинэ, билини үлэһиттэрибт тийһи сурутууну мытмахтара.

Дьокуускайга олоһор биһи дойдубунахтарбыт улуустарып хайматыгар сурутан сибээстэрин өссө бөһөр-гөтүөхтэрин, улуустарып олохун билэ олохуохтарып бадараллар. Ону учуоттаан, олунуу ыйга куоракка киирэн, дыйбыт хайаанытыгар сурутууну мытарга бьлааныбыт.

Бу дъаһалар барилара улууснут хаймаата тыһы-
наах буоларын туһугар туһуланаллар.

«Сага олох» редакционной-издательской холбогун.

«Олох—көп хонуну туорааһын буолбатах» диэн тигэххэ сеп 68 саастаах кырдыаас Корнил ааспыт дохун анаарам.

Азатын—азатырбыт Богатырер канинтайга доцманнаабыт, кэллн 1939 сыллаахха букур быһа ыстаным ыгар харабын дэргизэн дойдутугар Баайаҕаа төн

Орогто күйлэллэгт Василий Родинович хаана тым-
цанан сүүрээр таайан дуу, тла уелтаана сүйнөөгүй
булаат Дюкуускай куорат дэки тардыгыта. Үс сэл
еофизиктары кытта үлэлээбитэ. Төрдүс сайынныгар
ытаанаахынан быһа түһэн үлэлин Дюкуускайдаан
нһөн фермада үлэлин сэлдэр Өдөөн кыһы көрсөт
гута сөбүлээн, көргөн илбмтэ. Ол кэнтөн К. В. Лазар-
ев Чурапчы киһитэ буолбута, үс уола манна күүс-
сири көрбүттэрэ, эрчимнээх эдэр сааһа манна күлү-
мэхтэпэн ааспытэ. Чурапчыга кэлээт туттаачы буол-
бута, онтон 1961 сыллаахтан «Сельхозтехникада» кы-
һон үйө чиншэрин устата трактористаабыта. Ити кэм
устааах-туоратыгар быһыт бөбөнү өкөрсүбута, бия-
һына бөбөнү солообута. Кытаанаахха Лоскуй, Хомус-
таах, Бөтүгүттэ быһыттарын курдук, собуруу нэлл-
ликтөргө киһи аатын кытта сибээстээх быһыттар би-
лигин да үлэлиһэлэр. Чурапчы дүлбатын үкүсү ас-
тарбыта дигтэххэ, омумнааһын буолуо сүүбэ: киһи
трактора ханна-ханна тийибтөдөй—Туолумада, Ханда-
йыкыга, Нуучча үрөбэр, Бабада тордүттэн байыгар
тийиһэ. Мөңиригэ биир кыһыны быһа дьэстэн өтөй-
бөккө эрэ үлэлээбитэ. Оройуонга аан бастаан адал-
быт соһуллар вагонаара киһилэр дьыллара буолбута.
Үлэ дьомо хайа сатанарынан бэйэлэрин үлэлэрин ку-
дугхай, чэччэки өнгөрөгө дьулуһааччылар. Лазарев-
таах эмээ трактордарын бирикэлэрин кэтирэтэн алта
салаалзах гына өнгөрбүттара, өнгөрөн таһаарыллара
лаппа үрдээбитэ.

Аймаг суудалын капиталчидыг өсгөрүүлж, 1980-аад онд Корнил Васильевич сагаллаан 2 биэрэстэй соётобун өнгөрбута күн бүгүнүгэр дээр хомуулаубанка да тураар үрдүк хаачыстыбатын кэрэхэлчир.

Сиргэ-хонуга сайны-кыны эртчэ
араас быһылааннар да тахсыталымилара баар суол.
Туолумада Лазарентаах С-100 трактордара дулда аи-
на сылдьан уу тобо аһыбытынан көпкө түсүтүм
кынын уу тонмутуу кэниэ аһынан киирэн айы-ий-
таһаарыттара.

—Бахсыга вагон смярцаттан холбоолуна бична мө
сөдөн охтон сменцигим атадын өлсөн, үс агар суус

танан охтон эмс. Көпшөрү 1953-жыл-
ка утуубакка үлээлээбитим. Тракторист очотообуз
бух буоллаңа,—дээр кырдыада башка бригаданырдыра
бух ахтан.—Данилов Костя бригаданырдыра

Ефимов Бүтүрдүүн, Алексеев Семёнович, Николаев Николай Иванович, Макаров Василий Николаевич, Тухуев Тухуев

—Үгүйс үдэни үлэлээбит кайи эбикини. Гүех илэ
дээрдааххын? да грамотата олбэх. Инкитэ

—Оройуон да, тэрилтэ да тэрилтэ.

тың хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин куоталаһыналары-
тар кылаһан аһачогуһан наһараңдаламмытым да, биһир-
дэстэрин мунуһахха хойутаан хааламмын ыһбатабын.
Көһүн даһаны мин да бу эһиһэ дһэн биһэрбэтэбэ. Олох
уларыһымыгар түбөһөн, аһаң туохха да тиксэбэтэ-
бын, наһай эһин дһэн суох. Олох түргэнник уларыһар
буолар эбит. Урут үлэбэ биһир күн таһаһбатахха ай-
даһ буолара. Ыһыһын эдэр дһоһно үһүгөй, тэһиһэ
сыйдаһ, ойдоһ өтүгэр. Оһо суохха урут куһаған эһэ,
һилиһин да куһаған.

Бүлгүүр илэстэйийнхний Корниль Васильевич иргэнээ Елена Ильиничнаа нэгдэлтэй киришдэлдэтгээр олон бэрх сэтгэрийн дотор, тал кыбытар, Кийн 1986 сүлдээххэ чэгнэн-чэгдэн үзэллн-хамсны сүмдэн бийр күн хотонгоо эмсхэ охтубута. Ол хэмтэн суурбан тэллэх кийнхэ буулдута.

—Динэ хайвчлалттар олоруу үлүтүрдэти: суол, Эрвнорум суога эбита буоллар хайдах буолум эбита буолла. Балтарда сын букатын кыаммат элэм. Билигин да диним тугу тутан олорорун билбэт, үлүтү үлүтүрдэхинэ эрэ көрөбүн. Тоойуом, суруй, Корнил үлүтү боҕону үлүтүлэбит кииһи, мин да кииһи баар буолан бу үлүтүлэбүм.—тиһэ Елена Ильинична.

Остууду толору ас-үөл, ыи-иравастыи хомуллубуу дьэи—кыһамнылаах хаһайнааны санааталлар. Бөсхөв кийини уунтан тахса сыл бүөбүйдээһини—бэйэтэ хорсуу быһымы, улахан таитал, бигэ санаалаах буолуу туоһута

—Сүүхү-ас бөгдө эвчлэжт дүн,—дунбин тэлгэхэдэ ү
улахан өт чөлмөнөн туралларын, чомоорүүчү сыбам
мнх хотону сайны түүлээт.—Уолаттарын кизнэ дуу?

—Ээ, ол дьон сүрүү тушпат дьон. Биздэн көрбүтүпү элэн кэбисинитэрэ. Оттуулар, мин кийибин бырааһын барбат буолаачым. Илдьэрэ күн үлээстөн сирэйдэ буолуу өлүгү бизирбитим.

—Тийага-хонуута сэлдвэр дээн бултан да мангатаа хьт буолуо?

—Саяга нэлэ саядьяр кэмээр булчууттар бэлээрэт кытмарбатахтара. Опу саяс мнынга үлэлли саядьяр чалбахтан 21 анданы өлөрөн турардаахнын, Алабага Коркин Спиридоннуу үлэлли саядьян 11 андын өлөрбүтүм, үнү күөрэтти түһэрбитим. Нуотарага үлэллир кэмээрбөр, өччөлөртө Наполсен председател.

Бу сэтгэ уонус хаарын үгүөрдүүрү субу хаалбы эрээри өссө да чиргэл, бөрү-тага, көрүлгүлүк иһин

хоро өлсрөн эдэргээр чухамч да хийгдэж байна. Энэ нь
алт да эхирэгдэлтэйгээр сөрөхөөрх бууруу дин ки
норгоот санын түнэр. Ол чухамч обит. Огтон авч ба
таан сүрэгнийн сөбүдээн нэргэн ылыат киһинэ мар
хан киһинээр дунг-чухамч киһинийн сыйманнасанат
күүс уга, тирох буола сандыра үгүс-элбэх эрвэнэ
хайдсааһын тымла суох Корнил Васильевич Лазаре
киһи быһымтыһын нимаан-тугун итэгатинээхт
этэлдэр.

М. СИДОРОВА

М. СИДОРОВА

[illegible]

Г. Н. Дьячковская у.д.а. бэрт сатабыл
салайан, өлбэх өбөнү корон-истэн, итэн
интернальнай базата туусарыгар үлээлэн
Бийиги детсаднытыгар бастаан аһыллы
дыдыбыт оёолор билигин бэйэлэрэ төрөнүү
лар оёолорун маанна ииттэрэ-үөрэттэрэ сн.

Энэ сэмбэдэсэйиинэн Дария Степановна Филипповна. Киин үлэһиттэрин биэр санааба түмэрэ, кэрачааннары нитингэ-үөрэтингэ ситиһи үлэһитигэр күнүгэ кыһаллар. Ор сыл ахсабууан үлэһэбит М. Д. Сокольниковна тэһэ нитэриэһигэр сүүрө-көтө, кыһалла сылдырустү көрөөччүбүт. Иитэр-үөрэтэр үлэин баһа методист Л. А. Посольская, воспитателлэр Л. И. Иванова, Н. К. Карпова таһаарыыллах үлэһиттэр махтаалдаары ыһаллар.

Т. СОКОЛЬНИКОВ.

01 БИЛДЭРЭР

Эрдэттэн сэрэхтээх буолуохха

Энгийн үйлдвэр ажиллаж 1997 оны түүмтүүний 11 дүгээр талд бэлтгэсэн байна. Ийнхүү өргөсөн салбарын үйлдвэр 808 талиймынхаа солкубайдаах хоромын үйлдвэр.

Билэг сайга сымга үктээн баран, тохсунгуу
туука нннн баһаар тағыста. Бу мй 2 күнү
уяа-некуола томторугар Коркни азатынан уул
кнрр Лебедев Е. П. чааһынай гараһа уон
аана сыста. Баһаар туһунан 01 телефонуна
нн биллэрин кнрэн уонна усттан быһһымр
е тута дьуһуурунай караул тахсан, баһаар
Бил.

Күншүү И күүмүгэр Илденки бөлүмдөгөр ит
и ситкма тоңгоору сынан, сэрэбэ суохтук с
ир үлэдэр барбыттарын түмүгөр, спортзал күү
көбүлүйдө.

төхсөмбүт байаарга ЖХХ начальнига Совакин
аршик Решетников С. А. элнээккэ тардылын
Саркалыыр үлэлэр байаары утары быраабы
итруулан мытыллыбыттара буолдар, бу алд
айыа сүөбэ этэ.

...ахсын бааллар. Кинилэр сыллата араас
...мангаллар. Маныаха ким хайдах, төбө тут
...курдук буолла. Ол эрэри уотт
...буолуу көрдөбүллэригэр ыр

[illegible]

буудлахха, оаста
днэлэрэ баһаары
дьон олорор днэлэрэ баһаары
мэлдн бэлхэтэнэр.
туруктаахтара мэлдн бэлхэтэнэр.
бү днэлэр гсгэр-тастара бэбунан көмүүл
электропроводкадава кишил

тутуудуухтарьттан ылата уларытмалдан к
рав тунуан этиллэр эрээри, ол онуун хаа
Нисеэтарга табахтааһын олбох. Батыһа а
Бэр донсай дыкэлэр туруктара эмнэ балар

...уулууса 22 нүмэригэр турар иккис подьестар
...эргэ дьнэ бастагы уонна иккис подьестар
...хоторо бөйүлэрийн куустарынан эргэ электр
...аларын саганы атыылаһан уларыттардыла
...хайаайыны с

Анатолий ХРИСТОФОРОВ
инспектор

Анатолій ХРИСТОФОРОВ

Ааллаах Үүн

таһаҕасчыттарын

ҮЙЭТИТИЭБИН

Ааллаах Үүн таһаҕаһа Алдан көмүһө хостонорутар саха омук кыаларыт улахан кылаата, көмөтө буолуон сөп эбит. Бу оччолортоо аакка-суолга киирбит Ааллаах Үүн таһаҕаһын туһунан истибэтэх Саха киһитэ аҕыйах буолуохтаах.

Бастакытынан, 30-с сыллардаахтан 1965 сыллардаахха диэри 30-тан тахса сым саха дьоно дойдулаах-дьаадыах хаһаайын оруолун толорон, Саха араас муһуну-тарыттан кэлбит көмүс хосточчуларга астарын-таҕастарын, туттар тараларын кыһын айы таһан биэрэ олохтооттар.

Иккиннин, дьаһаллах хаһаайын быһымынан, государствотан, дохуота суох кураанах колхозтан тух да көмөтө суох, аҕардаас бэйэлэрин кэтэх хаһаайыс-тыбаларыттан үлэлэни, таҕастанан дьаһа хаалааччыларга бар түмү эрө хаалларан, төрүнөн таһаҕаска аттаналара, Сүбү баар курдук өйдүүбүт оччоттооҕу олоһор: күһүн ахсын, хаар түстөр эрэ, Ааллаах Үүн, айдаана буоларын, түнэ, мина күрүмэ элбэстэр, су-туруу, хары-тарбах, хабах таҕастары, ыт, сарыы, тор-бос, тапта үтүлүктөр, куобах истэх сөн, бөргөһө, ку-лука, кэҥэ тигиллэннэ, дэһиһсэн, баахыла, чохон онкоһуута, эт, ары кырбаастааһына... бүтүн дьаһан саба туһун бөлөмөннөлөх, Колхозтар көлөнү, сар-баны, быаны-туһаҕы бөлөмөннөлөх, Барааччылар от тэһэллэрэ, дьоннорун кыстыр мастарын таһаллар.

Үсүнүн, колхоз саамай талыы, кыайыаас, сыбыр-да дьон аһыан, дьыл саамай кыһардынаах тыһыла өрөйө көмүс 5-6 ый устата өлөрүөн, кэргэттарын, кэтэх хаһаайыс-тыбаларын хаалларан, тух да айы-лаахтан тутуллубакка, сарыҥа ытырарлар курдук бараллар.

Билиҥи арабыт Григорий Федорович Старостин, 7 кыһыҥы өлөрөөх, сэдиккэ быһа эмиэрибт мариһах кэргэннэх киһи, Ойдууун кыһыҥы «Трактор» колхозугар сорохон нууччалык бөлөхчүлөр буолан, өлөрө киһини өйдүүт буолуохтуттан Ааллаах Үүн-нэ биригэдиһиринэн аһаан бара турара, Ойноһор 1940 сыллардаах, ийэбит өлөр охтууттар охтубутун үрдүнөн, Ааллаахха ыһыһытара, ахсынны бүтүүтэ киирэн уууох туһунта.

Арабытын эһиһилэр, сарын буолбут дьаһыгар, эсэ эрэ ыһыһытара, 1947 сылтан үлэ фронттан эргил-лэт, эмиэ ити идитин саларбыта, Хата, баччада тиг-иллэххэ, арабыт барааччыра Кууһума, Сүдөр, Мохтоо билиҥи ыһы саар дьаһах ыһалара, убайыт Бүтүр

УБААСТАБЫЛЛААХ «САГА ОЛОХ» ХАҢЫАТ ААБААЧЧЫЛАРА!

Мин, Чычымах орто оскуолатын учуутала, 1935—1953 сылларга Ааллаах Үүн биригэсчүлүгү таһаҕас таһымыгар үлэлэбит дьон ааттарын үйэтигинэ ма-тырыһаа хомуйа сылдьабын.

Таһаҕас таһымын суолун төрдүгэр олоһор буола-мыт, үөрэҕэччилэрбин кытары үгүс похоттары төр-йэбит. Ол курдук, уонунан көстөөх сирдэринэн сатыы, хайыһарынан, мотоциккынан сырыттыбыт. Таһаҕас таһымыгар сылдьыбыт ветеранартан, киилэр дьон-норуттан ахтымылары хомуйабыт уонна кииһэ онорон таһаарыахпыттан баҕарыбыт.

Убаастабыллаах ветеранар, эһиги таһаҕас таһы-мыгар сылдьыбыкты туһунан ахтымыларгытын ытыр-гытыгар көрдөһөбүт.

Ааллаах Үүнгө таһаҕас таһымыгар үлэлэбит дьон оҕолоро, сиэннэрэ, эһиги эһэлэргит, аҕаларгыт, билэр дьонугут ааттарын үйэтигэргэ көмөлөһүт. Суруктар-гытын, кыаллар буолларына хаартыскалаан, маньык аадырыска ытыт: 078720, Таатта улууна, Чычымах бөһүлөгө.

ТАТАРИНОВ Аким Константинович.

арыһы обургу буолан, от-мас үлэтигэр илин-атах буо-лан кыһыны туоруурга боруосталара.

Колхоз кыайыаас дьон, бастык көлөтө, эсбэ-сэбир-гээ суох хаалара, Таһаҕасчыт дьаһ кэргэнэ дурда-лахха буолар аҕата суох, уу-хаар аһааһа, пдыр-кэй таһаҕа хаалара...

Төрдүһүн, таһаҕасчыт үрүн тыһыны толук ууран турар тыһыны урэхтэринэн, Сэттэ Дабанынан, Силлэһэнэн 4-5 көлөнөн, түөртэ кырынан көмүсчүт-төр таһаҕастарын Охотскайтан Ааллаах Үүнгө аҕа-лара, араас биригэсчүлүгэ түһэрэ, тоһоро-хатара, хо-нон сир быдыһаара, Охтоон кэниһтэн барбыт дьон муус устарга, арыт Илэрибэй Маай иһинэ дойдута-рыгар эргиллэллэрэ.

Онон Ааллаах Үүн таһаҕаһын үһүн көмө хабаан (отут-тан тахса сым!) государствога, колхозка тух да өрө-куота суох, саха омук олоһор-дьаһаҕар, доруобуйаты-гар оҕустаран да турар, дойдутаах-дьаһаах курдук туттан, сүткөн суолталаах государственнай соруудагы төлөрөн тасныттар ким да умуллубат, тух да ум-

ССРС УТУӨЛЭЭХ ТРЕНЕРЭ Д. П. КОРКИН ТӨРӨӨБҮТЭ 70 СЫЛЫН КӨРСӨ

САХА ОЛИМПИЕЦТАРЫН АҒАЛАРА

рым, Калып ити өбөтук санаам ааҕаһын, татымын өй-дөөтүм. Үстэ олоп тылаһыт Чурапчы үлэһит дьонно эрбэн эһэринэн тэлэ, туруоруммут сорукутарыгар күүстээх дьаһуурдаахтарын, өтө юрөр дьаһуурдаахтар-ын, ыһымыт дьаһаларын тигээр тиэрдэр ураты-лардаахтарын тоһоһолоон бэлэстийбэн. Оттон ити үтүө хаачыстыбалар, ураты талааннар сир ахсын ыһылаа сииһиһахтара чачы, Бөтүрүбүс бэйэтэ төрөөбүт-үөс-көбүт сирэ—аар-саарга талааннаах дьонунан билли-бит ааттыын Кытаанах кыһылыга, Онон ити өрөтук санаам сыйаа төхтүүрүгэр тиийдэ.

60-с—70-с сылларга Чурапчы оҕолуун-уруулуун, дьахтардыын-ороннордуун олоһу тустуунаах эрэ «ор-гуйа олоһубут» кэниһэрдээ, Ити сылларга Коркин ос-куолатын үөрэҕэччилэрэ биһирэ-биир саҕа кыайы-ларынан тустууну сэгэрээччилэрэ үөрдэллэрэ, үрдүк-кө көтүтэллэрэ, Чурапчы эдэр бөһөстөрө халбаһымы аһыан республика, Россия, Союз түһүлгэлэригэр сор-гулаахтык тусталара. 1969 сылаахха Нэлэрион Фе-досеев, Семен Макаров аан дойду уолаттарга түһүл-гэтиһтэн кыһыл көмүс, боруонса медаллары аҕалыт-тара, Үөрүүбүт өрөһойүнөн саҕа тустууга Олимпий-скай ооннууларга кыттыыта буолбута!

Саха олимпиецтара Роман Дмитриев, Павел Пинигин, Александр Иванов үлэлэргэ олбөөдүйбөт чаҕылхай кыайыһарынан норуоттук национальнай геройдары-нан буолаулар, Саха үс бухатыһара—Чурапчы буорут-тан үүмүт, Бөтүрүбүс уолаттара, Киилэр солообут суолларынан эдэрдэрибт иһэллэр, туйах хатарарга дьаһууһаллар, Ойнуу эрэ буолуохтун!

Атлантада буолбут Олимпиада күүрээннэх көбүөрү-гар саҕа тустууктара, хомойуох иһин, хотторуу хомол-

нуллубат көмүгэр биһир тусна сыһааһымын таһаҕастарына бэлэстэһиһтэрин, кэриэстэһиһтэрин сөн эбит.

Бачча үһүн көмүсчү үлэһэ хас да дойдуну аһаа-таахтар кыттыыны ыһыта чачы, «Трактор» колхоз хоһобуругар да ыһаахха, сарын иһинэ биһиги аҕа-бытын кытта үгүстүк Григорьев Влас Дмитриевич Петров Николай Григорьевич—Чычыхай, Седаниш-Афанасий Егоронич барсаалара, Арыт киилэри аһа-лара Иван, Семен Григорьевтар, Василий Седаниш солбуһаалара, Дьаһтэн-уоттан тардыстан хартарыт-бараалара иһи-биир Степа, Лука Платоновтар, Алекс-Кардашевская, Кузьма Старостин, Степан Тоскин у-да, Сарын көмүгэр, кэниһтэн да аһа састарыт, с-бырда кыргыттар, Старостина Варвара Михайловна курдуктар, кытта сылдьыбытара, Кырдыастары-ны үөрэхтээх эдэр дьон Тоскин Василий Николаевич Софронов Феоктист Романович уада, солбуһан ба-быттар.

Бу күннэххэ ити бэйэлэрин умнуулар турар, уу-тулуурдарынан Ааллаах Үүн таһаҕаһын төлөрбүт дь-үкүлэрэ суохтар, сорохон В. Н. Тоскин Ойдууун олоһор. Нэһиликэн айы маньык буолуохтаах.

Онон биһир тыла, биһир харчы төлөбүрө суох эй-валютата хангырыгар быһаҕы кыттыгастаах, үлэ-эрэ үлүһүбүт үтүөкүннэх колхозтаах өбүлэрэ сирдык ааттара кэриэстэһэрэ билиһиттэн эрэ—киһи оҕолоруттан, аймахтарыттан, биһир дойдутаахтарытты тутулуктаах буолла. Отчотугар кыһылы, бийүлэ-айы Ааллаах Үүн таһаҕасчыттарын көрбүт-аһыт киилэр мүлчүргэниһэх сырыһыларын билиһт дьонно биһирдигэһэн билиһан баар таһаҕаска сылдьыт ыты кырдыастар, киилэр өгдөөбөлөрө, хач төһө өй-лү-рүһүн ахты (хаартыскалааҕа өссө үчүгэй буолу-этэ) суруйарбыт ытык не дэһипт. Саха омук бу сүн-кэниһэххэ историческай суолталаах патристическа хамсааһынын үөрэтэр, үйэтиһтэн баҕарар киһи Таатта улууһун учуутала А. К. Татаринов буолар, Аким Ко-стантинович «Саха сирэ» хаһыат 1997 с. 223 №-тэ «Охотскайга таһаҕас тигийитин истористин сөргү-түөххэ» дьаһ ыстатыйатын таһаартарбыта. Биһир дой-дутаахтарбын бу кэриэстэһиллэх суолу тыһыһыһыт күүс-көмө буолуобун дьаһ ытырабын.

Сергей СТАРОСТИН.

Ааллаах Үүн таһаҕасчытын өбөтө, үлэ тыһы-ветерана.

Саргылаах саҕа 1998 сыл үһүнэ, Үүмүт үтүө сыл биһир бөлөх күнүнэн баһаран ыйын 5 күнэ буолуо. Бу күн Чурапчы улууһун Кытаанах кыһылыгар ССРС РСФСР уонна Саха АССР үтүөлөхх тренерэ, Октябрь-скай Революция уонна «Бөтүт Знагэ» орденнар ка-валердара, Саха АССР үтүөлөхх учуутала Дмитрий Петрович Коркин күн сирин көрбүтэ.

Саха сирин тустууктары, Чурапчы буоруттан саҕа-лан, аан дойду бары улахан түһүлгэлэригэр таһаар-быт, үс чулуу уолбүтүн Олимпийскай ооннуулар төрөйдэриһэн өлөрбүт, билиҥи үлүүсүт бөтүттэх-грандмэна Д. П. Коркин бу орто дойдуга 36 сыл олоһон ааста... Үтүө дьон барахсаттар сулустуу ча-ҕылыйа түһүт, сөһүчү суох буолан хаалалара ба-рыһытын хомотор, ону хайыһар да кыаһыт, күүсүт суох.

Минтэ Коркин тулааһах оҕо сорун-мунун сөтотууан көһөн, ас-таҕас татымын, куртах курудуурун этнэ-хаһынан билэн, хоһобура суох хөрсүн олоһу олоһон, бүтүн саҕа норуотун махтамын, таһталын ыһаа-ылаа, Кырдыһа, өбө эрдэгэһээрэ аас-туор олоһо аан дойдутуттан арыһы эрдэ барарыгар тигэриһитин түс бэйэм бөркө өйдүүбүн. Онуоха эһин норуотун туһугар, ыччатын иһингэр бэйэтин харыстаммыт, муһура бил-либит сүдү үлэһэ сыйтаа.

Дмитрий Петрович Коркин... Саха сиригэр көҕүл-тустуу сайдымытын историста киһи аатын кытта ыкса ситимнэх. Коркина суох көҕүл тустуу туһунан тө-лөрү кэниһэр кэргэй уонна итэһэ да курдук буо-луода. Ороннор: «Күүс уонна өй—дөһөрдүүлэр»,— дьаһ санаатын бигэтик тутуһара. Оҕону физкультура уонна спорт көмөтүнэн, онно тирээриһэн киһи тыһы-итиһигэ-үөрэтиһигэ олоһун бүтэ-бүтүнүү аһааһыта уонна чаҕылхай кыайымын ситтэһтэ, Киһи бу кы-айымытын дьаһ суолтатын туһунан билиһа оччолорго санаабыт даҕаны ситэ тигиһтэ, Калып көмүгэрэ би-лиҥи улуу дьон тыһы уһаты-туора, бэрт кэбэһэһи уонна үкүгэр таһытаһа да суохтук туттартан тут-туммат буолан эрбит. Мин тус санаабар, дьаһгар, Дмитрий Петровичка улуу тренер, учуутал, итэһэчи аата ордук дьүөрэлэһиһэ эбитэ буолуо.

Оҕо сааһыгар эрдэ тулааһах хаалан эрбэн, кыһал-ҕа-ны билэн, кыаһыттарга, тулааһахтарга олус аһыһа-гас санаалааҕа, чараас сүрэхтээҕэ, Ити туһунан үтүө-лэх тренер үгүс үөрэҕэччилэрэ олус махтаһан ах-тыһытара.

Урут мин эдэр эрдэһинэ Дмитрий Петрович рес-публика хайа баҕарар улууһугар, кыһылыгар үлэлэ-бита буоллар бу ситиһитигэр тигийэх этэ дьаһ саны-

тотун биллиһэр, биһирдэ-иккитэ тустаат көрөөччүлэри-кубулуйбуттара—бүгүһү тустуу хайдах сийдэн иһэ-рин чаҕылхайдык көрдөрдө. Оттон билиҥи, «күннэ-сылдьаар» күннэрибитигэр, үрүн көмүс, боруонса медал-лары да аһыһа ахтыбат курдук буола сылдьыбы-кэмиэрдэххэ этибит буолбаат?!

Тух да усулуобуйата суох, уһук хоту сирэ, хоту-куцах аһааска Бүтүн Союзка, аан дойдуга аатыра-тустуу оскуолатын аһыт үтүөлөхх тренер баар наар-хаттары ааҕа, кыаллыбаты кэһси, сулаһа-каһаа та-һаарын хаһан даҕаны тус бэйэм түһүһөн истибэтэһи-көрбөтөрүм. Аһы санаатахха, олоһор чөлү сыйа-ыһынан, ону халбаһа суох төлөрүүтэ эдэр саһын, күүһүн-күдэһин ууран, ураты кытаанах санаатынан тус бэйэтин үтүө хаачыстыбатынан, дулуурунан си-тиситин билиҥи дьаһтэһиһ өйдүүбүн.

Дмитрий Петрович үлэтиһэн, үтүөтүһэ, урукку өт-түгэр тыһымытыннан уонна аһааһынан, көмүһүнэ аатырбыт Саха сирэ аһы чулуу тустууктарынан аан дойдуга кэниһик биллибитэ. Көҕүл тустууга «Совет-скай Союз, Европа, аан дойду чемпиона, саха олим-пиеһа, Олимпийскай ооннуулар чемпионнара, при-зердара» дьаһ өтөрүһөн истибэтэх соһу, күдү ты-лар республикабыт үрдүнэн Д. П. Коркин көмөтүнэн киһи эрэ баар буолан кытаһык кыһы сүрүһүн доһуга-туруһа уол сүһүөһүн эрчипсрдэ, эһэни эдэригэр э-гитэ, үрдүккэ, үтүөгэ ыһыра көңүлүк көһүтэ, б-и.

Тустуууан туһуһугуран, үбүлүгэ доһуон доһуна эһи-эдр сааһыгар эргиттэ, сүүрбэ икки сылааһыта буол-бут Монреаллааһы Олимпиадага кыттыыбыт үөрүүтэ сүһүөһүн көтөхтө, Ороннорбун ахтыбит, суохтааһыт даҕаны эһиһин... Киһи саһата, хоһу көрүтэ, сүбөтэ-амата өйбүттэн-сүрөһиттэн сүтэн биһирбөттэр, Ох иһи-бу дьаһтэһи архымыһын бэриһиһи, көтөп аһыһыт күдү күннэриһи күөдүтэһи...

Дмитрий ЭВЕРСТОВ—ДИРИНСКЭЙ, РСФСР спордун ветерана, СР спордун маһетара, Рос-сия Журналистарын соһуун чыһыһа.

ОСКУОЛА ААТА-СУОЛА УЛАМ ЫРААТАР

ДЬОКУУСКАЙ, СР Музыка үрдүк оскуолатын, киһи үөрэҕэччилэрин ситиһиһлэрэ Россия тас өтүгүтэр улам кэһиһик биллэн иһэллэр. Ол биһир туһуһуууан эдэр муһуһаннары норуоттар икки ардыларынааһы таһы-наах араас конкурстарга ыһырыы буолуон сөн.

Саҕа сымта үктэһи баран Лиһа Варламова уонна Алина Матвеева Москвада арфа музыкатын кон-цермгар кыттыһы ыһылар. Киһилэри онно Россия «Саҕа ааттар» программа уонна Россия музыкада

академиятын салалталара ыһырыһытара. Быһаа үөрэх-дьыла түмүтэһиһэр диэри норуоттар икки ардылары-нааһы таһыһаах 9 конкурска сыйаһаһа ыһыһылан-турар. Хоһобур, бос ыйыгар Морисов к. (Яновил) буолуохтаах пианистлар фестивалларыгар ыһырыы баар. Оттон аһырдых ыйыгар билиҥи эдэр муһуһаннарбы-тыгар аһын регионнартан бэйэлэри саастыһаахтара ыһыдытты кэһиһтэһтэр, ол иһигэр Хотугу Феруи дойдутарыттан кытта.

СНА.

МАХТАЛБЫН ЭТЭБИН

[illegible]

Бар идэвхн сүхээбиттэрэ. Ханын да дээд-уот, тутуу суох сиритэр, ким да көрсүсүт кинч баарын өйдөө- бөһүтү. Бастаан ыал малынан түс-тусна утууар эргэ-тагаһынан, суурданынан атуу курдук онгосон, таһырдаа уот оттуунаа хаар, сипрөөн аһыгар хөтөө- бөт.

Хастына да мал кыттынан олорор гына баладан тутубуттары, онно ийэм эр дьову кытта тэтигэ үлээсчигэ, Орус муниун уугуун курдук убадас, күүгэн алаан тахсар хааны сирбит. Ити кыһын элбэх киһи аччыктаан, малдан олбүттэре, Ийэм эмнэ олус күүскэ малдан оло сыспыта, Арыычча өттүлэрин уу адал-быт бэрэбиллээгин соһууга үлээтэллэрэ, Уонтан тахса киһи бэрэбиллээни хаптаатынан былаан баран: «Араас, дыбаа, арыы-килээн! Араас, дыбаа, өссө күүскэ!»— дигэн хамаандаалыы-хамаандаалыы төрдөллөрө, Ол хамаанда тыллара билигин дагыны сүрэхтөөтөн сүппэттэр, өчтөтөөбү көмп санаатахыһына, кулгаахтар иһиллэллэр, Ийэм ити кыһынын күнэ тахсыбат, буурбанаан-сигиллээни ытыла турар дөбдүгэ балыктыыр биригээ-дөбө мыйалан мистөрөттөн өрдүк халыаһаах мууһу алларан илэм үтэрэ, Күнгэ үүрүтүү илэни үтөмүн көрөрүм, сорофор элбэх балык тутан үлэрим, сорофор мэллээн хомойорум дигэн кэпсир, Сайынын 12 элһи

лээх биргээдээр кириш, Олуона өрүскэ мунхалаа-
бата. Бизэ кийи кириэр синтик өнгөчөгүгэр тийимд,
либит мунханы ууга түнэрөөччиин саядыбыта. Та-
быллыбыт күүнэригэр тоннаан бадыгы хостуулдана.

Ийнэм бүгдүг идэтийн тэлүүр байнгалаабыгт киин. Куо-
байхаа сохсохуура, түүлээхха хангааннамыра, саала-
нара, куйуурдуура, Өдөрбүг нуобадын, араас түүлээх-
тэрин тиритин мараһымыгта туттарарга алаан тагас-
тымыра. Уонка оттор маһын, сүдүхэртэр аһатар отун
оёуһунан байагэ тэнсэра.

Ардыхах сагалаах, кено, судургу, өлүс үлэһит киһи — мин ийэм. Итинник хоһуун, хорсун сүрөхтөөх да буолан дайдуубут буорун эгэһигэ буллахпыт. Вилегин киһи 6 сэтэһнээх, 19 хос сэтэһнээх, биһир хос-хос сэтэһнээх. Сэтэһнээрэ бары киһи сэмээс-сэмээһаас пыйлбэҕар бигэһэн улааттылар, мэл-дьон буоллулар. Ийэм киһи хаанын-сүдү-аанын салдабыллар мээххэ махтанан турарлаах.

Суругуи бүтүүтүгөр кувинг тэниэх күндү ийбөр, тапталыи ниип, мин туспар туохха да кэпизиммэ үтүөтүн-ошотун ниип махтанарбып, сүбүөхтөх бадан сүгүрүйэрбин билэрэбин.

Мотрена Прокопьевна ДАВЫДОВА,
Хадаар пайиллизгви олохтооро.

АННЫК ЭТИИЛЭРДЭЭХПИН

төгс саялагта саас айны быхыгтары нөнгөлээн
мэвэл ууга халтай аанара баар суол. Дынхтэр,
данаа таазаарбыт сөптөөх буолуо этэ. Ол
дээрх оту ааннаа бпэрбэт алаастарбытын уу-
данылары таба туһанаан уунан толоруоһун. Хо-
рошпарт кэтэбкннээһи алаастары. Бу алаастарга
мэвэл үөскэтпээһинг. Кырыс сирдээх күөлү
ааһынык, өлгөмнүк үөскүүр. Алаастарга ууну
төмтүсүстөрүнэн хайа баһарар бырахтаран тө-
мөтүсүтүр.

...уунуан сызлар усталарыгар Татаар Алаа-
...торгоруохтаах ыра санаабыт, сырабыт таах
...турдук буолан эрэр хомолтодоох. Минна би-
...улаах-хаардаах сылларга күүлү олохтоохтук
...уу санааһын кэлэр сылларга хайааннаабыт,
...ымтан дэлээн бултаан аһаабыт.

Мөн, дэргэ уулаах, үгүс балыктаах нүүлэр бээр
хүмүүн, кураан сымлар нэлэнлэрингэр аһыыр
нэлэнлэрингэр сүөгэ этибит. Уулаах сир тулган
үгүт, ыраас салгыннаах микроклиматтаах буюу
түбүбуйаа туһалааха биллэр. Манна дагаан
Көмөрдөөх алааһын хонуутун, сирин үчүтэй-
хараастаан ууһан төлөрөр өбүтэ бүүлэр, ити дүгэ-
нээр биллэр тоһолох абыранныах этилэрий?

[illegible]

руорсуох тустаахынт. Элбэх улаус туруорсуута сыан-
быллаах буолуо этэ.

Бу хэсгэлэлээх болнуруостарын үзэ-хамна: барара наадалаабын, мин эрэ буолбакка, улус элэхтөөхторо бүтүнүү малдьар, итэһэр суоллара дин саныабын.

Human Bath.

ТЫҒД, үлэ ветерана, Чуранчы сэт.

СПОРТ СОНУННАРА

Тохсунны 4-5 күүнэргэр Ытык Күүлэ спорт маастара Гаврил Григорьев биринһигэр атах оонһуутуга республикатаады аһагас күрэхтэһин буолан ааста. Манна илин энэр улуустарыттан уонна Дьокуускайтан 62 спортсмен кэлэн күөн көрүстүлэр. Кинилэр ортолоругар 10-тан тахса спорт маастардара—республика тэһнээбин булбатах Борис Ильин (Мэнэ-Хаҥалас), Александр Иванов (Дьокуускай), бирааттын Игорь, Ньургун Сокольниковтар (Уус-Алдан), аатырбыт кубулахчы Семен Говоров (Дьокуускай), Андрей Тарабукин (Таатта) уо.д.а. бааллар.

Бийиги улуустан 5 спортсмен тийгэн бүүхүн хэлэ-
нэ. Кивилэртэн эдэрдэртэ 24 кивилэ ыстаммытыттан
троеборье (адыс туоска) сууматынан 68 м 29 см түхэн
Солгой Охончоничков иккис мнэстэнн ыалли.

Бияр дойдулаахпыт Василий Посельский ветеран-парта трособор сууматынан үһүс, Ксенофонт Оконешников куобахха үһүс мнестони ыллылар. Мана таһынан улуус чыһин көмүскөбүт Дмитрий Макаров

(Нытаанах), Дмитрий Лавров (Одбулуун), Иван Поселмский (Хонтоор) бэйэлэрин таймшарыгар үчүгөйдүг жүрүстөһөнүр ичинкыг эрэл үөскөтүлэр.

Күрэхтөнийн кэмпингт атах оонбугутун федераций-
тын мушныг буулаа, өнөө 8 тусна маастар нуорма-
тын тулунан эмнэ дүүллэлэйдниэ. Онон муус устар
4-5 күнэргүр Хайахсына ыгытлар рекордсменнар
биринтэргүр республикатаады күрэхтөний маастар
нуормалаах мытыллар буолан күрэхтөһүний ордун
эһниэтэһэтээх оторуу.

X X X

Алма улаууһугар мæс тардыһымытар республика-
таағы турнирға бийиги улаууспут 8 эдэр спортсмен-
нара каттан кэллелэр. Бу түһүлгө бийигиттэн үчү-
гэй түмүгү 90 кг К. Канитонов көрдөрдө. Кили бий-
иги сайаанымытар күүстөх спортсменнары, ол иһигэр
спорт маастара Василий Артемьевы (Алма), кыайан
үһүс буолла. Мæс тардыһааччылары аны олунһу 7-8
күннэригэр Таатта улаууһун Уус-Таатта бөлүөлэргэ
иытыһылар 7 хамаанда кыттымылаах «Или эгир кубо-
га» хамаанданын кыраахтанын көтөрөр.

X X X

Төмнө улууһуун Манга-Алдан пэвилизгэр дубакка улуус абааһа чемпионата буолан ааста. Манна биһиги улууспутуттан 4 дубатчыт кыттыһымы ылла. Эр дьонно 28 оонньооччуттан бастагы миэстэни Иван Шукун (Таатта), иккисни Василий Куприянов (Таатта), үсүһү Иван Новгородов (Чурапчы) ыккылар.

Иван ОКОНИШНИКОВ.

БИНИГИ КОНСУЛЬТАЦИЯБЫТ

ТЭРИЛТЭТЭН ҮЛЭЙТ АХСААНЫ
АЧЧАТЫНАН, ШТАТЫ САРБЫЙНЫН
(РЕОРГАНИЗАЦИЯНАН), ТЭРИЛЭНИ
ЛИКВИДАЦИЯЛААНЫНАН СИНЭЭСТЭН
ҮЛЭЙТИ ҮЛЭТИТЭН УУРАТЫ БЭРЭЭДЭГЭ

хамнаагийн хэмжээнийг ихэвчлэн 2 мйга диэри хамнаа уонна үлэ жөрдүүр хэмжээр 2 мйга диэри хамнаа үлэжэтгэсэн төлөнүхтээх, онтон үлэ бузбата-
гына, үлэжэн хааччыйны сулууснагы бышаарышты-
наа 3-тэн 6 мйга диэри хамнаа төлөнүн сонтоох.

КЗот 170 мет. 2 чааһыгар олобууан, 3 чааһыгар
дизри оролоох эбэгэр хат дыхталлар, 14-гэр дизри
саастаах оролоох аһардас нйэлэр (мат-одиница),
16-гэр дизри саастаах дибэлнит оролоох нйэлэр үлэ-
лэригтэн үлэниг штатын сарбийымы барээдэгинэн
сэрэтиилыбатар.

Үөһэ этнэлибит түбэлтэлэргэ үлэһит сөөгүллүк
уурайыан эбэтэр атын үлэһэ көһөрүллүөн сөптөөх.
Төрлөтэ профкомун чилиэтинэра, Улууэ Миннаһын
денуэтаттара туһааннаах сокуоннарыгар олохуран быы
бардаммыт органнын сөбүлэһэ суох ууратыллыбат
тар.

КЗсТ 34 бєт. реорганизационна, ашиглалтын багцаар хэрэгжүүлж, бэлтгэх үлэгтэн ууратныг үлэгд хяаларынга сө
рохторго ордуқтаах быраабы нэрүү аймаллар. Багца
тап туран, үлэгд хяаларынга ордуқтаах быраабынла
үрдүк нөрдөрүүлэх уоина үрдүк: квалификацияла
үлэгшт тулалар. Итг прдбэллг үлэгштэр тэг бэлд
үлэгшт буюулахтарына, үлэгшт дэлэ нэрлэлт
үлэгшт буюулахтарына, үлэгшт дэлэ нэрлэлт

лавынханыг алах буулгахад, оёолордоо, дэлгэр
турууга—хаас нийтмийлээд, тэрлэгдэ өр үлс
ганцга атын үзэлний киш сүрд, тэрлэгдэ өр үлс
дээрнэ, үлэтийн квалификациятын үрдэтийг зөрөнн
дээрнэ, үлэтийн квалификациятын үрдэтийг зөрөнн

Ула туһунан Сокуон сөһө туугулуутун уонна ту
тугулуутун көрөр органнынан буолаллар: Саха
Республикатыгар Сахагострудинспекция (Дьөкуускай)

н, Кирон уул, 34, тел. 42-61-32) уонна улуустаагы
прокуратура, Сокуон сонко тутуулаахтар үгсүүдэр
гэ ити государственнай органиар быһаарым биэрнэх-
тэрин сөптөөх уонна сокуон кэнниллэтин туоратым
та боломуочуйаларынан мээрэ ылар, ону сэргэ бу
руйдаах эппиэтинэһин быһаарар, үлэни интэриэһи
гар сууна прдэбил киллэрэр боломуочуйалардаах
тар, сокуон тутуулаахтар кэтиэхтээхтэр.

ИФ Конституцнатын 46 мст. олзуруа, хас бипрдис
гражданн бйатин конститунционнай конгулун уонин
барадбын суутунай номускэнэра мэнтвалээр, ел пий-
гэр сокуоннае суох үлэттэн ууратын, үлэттэн атын
элээр хоһоону түбэлттигэр.

Суут конкретнай тугаһанарга консультация бичрбэт, гражданаар бичриндэлээн үгсүүлэрин, ирдэбиллэрин, гражданский судопроизводство борзодогинан көрө, уонна сокуон кэһиллэбит эрэ түбэлтэтигэр үлэһиттэр, быраастарын, кэмүсүүр, оттон өмө суох ирдэбил, телортоттору акаастыыр.

[illegible]

Үлэнт үлэгиттэй уратилла да илгигнэ үөскүү
үлэ мөнкүөрүн профкомунан, үлэ мөнкүөрүн бйаһа
рар комиссияны бйаһарсыан эбэтэр прокуратура
бйаһартавыан эмиз сөптөөх.

В. Н. СОЛОВЬЕВ,

Чурагчы улууһун суутун председателэ.

Дюлу сөр кырына кыайла дуо,
Уодаһын хара күүс сабардаан?²¹
Уот сүрэх, әркөн өй көнүт дуо,
Күн дикки харлыбыт хиргитаан?²²

ЭМТЭЭНИН биир көрүнгэ

[illegible]

САГА КӨЛҮӨНЭ
СААХЫМАТЧЫТТАР ҮҮНЭЛЛЭР

Иккис мнэстэни Болотонг орто оркуулатын хамгаан-
дата ситиһэн, олохтоохторго улахан зүрүүнү адалла.
Спорт бу интеллектуальнай, киһи өйүн-санаатын са-
ппавнарымыс улахан туһалаах көрүгэ бу оркуулаа
өрдөөнүттэн сөптөөх болгоомтобо ылыллан, өбөлөр сө-
бүлээн дьарыктанар, мэддэ күрэхтэлэр оонньуула-
рыгар кубулуйбута. Маннаах тэрийээччинэн, нөү-
дээччинэн буолбуг, өбөлөрү дьарыктааһынга ылы-
быт Николай Николаевич Игнатьев оруолун бэлэ-
тиэххэ ыада. Бу хампаандаттан Рудик Григорьев
чемпионнаан, Миша Стручков, Маша Кузьмина
эрийдэхсэ оонньооннор иккискэ тахсалларыгар олук

Атын дуоскаларга чемпионнарыннан ушунд призер-дарынан буолдулар:

Алтые дуоскэра: Алексеева Паша (Хатылы),
Арикамова Сарджина (Хатылы),
Терютина Анда (Кытааннах).

Бу элбэх хытгааччидлаах, үчүгэй тэрэһиннээх күрэхтэһингэ сэлдээммин сага колүөнэ саахыматчыгар үүсүн эрэллэрттэн сүрдээрин үөрдүм. Сотору нэмһинэн, чугастыы малахха, мэлдэн хотторор Таатта улууһун саахыматчыттарыгар «таһаас буолсубут» дуу дигэн бөөмчү санаалааным. Түмүккэ улууе спорду салайааччыларга спорт бу көрүгүн көгүлээччилэр, спортсменнары ойуохтара, сага талааннар үүнэллэригэр күүс-көмө буолуохтара дигэн эрөннэби бааһытлар.

А. СЛЕПЦОВ.

АНТРОПОНИМИКА

ХАБА ЧЧА

[illegible]

-ча— төрүт-уус сыяларымы. Түрү тылларытар эмиз аччатар суолталаах (эунодобительно-уменьшительное)
-ча сыяларымы уруусу оттутар сахада сии балай да киэлиик туттулла сындыбытын бу Хабачча дииш ааттаах сирдэр Уус-Алдан Вэрийэтигэр уонна Уелээ Бүлүү Кэтитигэр бааллара эмиз көрдөрүүн сөн. Кэтит сирэ алаас, Вэрийэ киэно түөрт ректордаах хотуна.

Бағдарынан Сұлба.

